

Co je umělecké dílo?

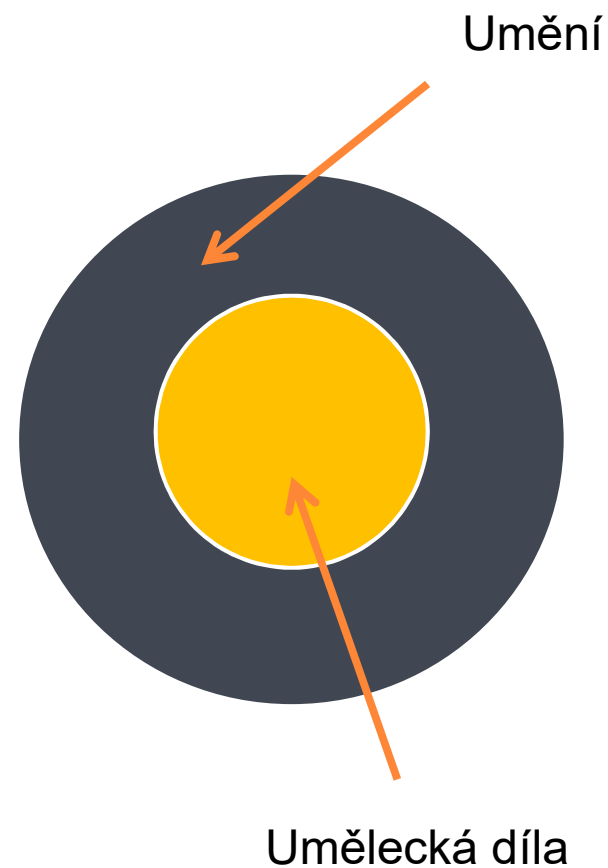
Úvod do uměnovědných studií

Pojem „díla“ v umění

Pojem díla v umění

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl
- ▶ Existují umělecké „objekty“, jež nemají charakter „díla“
 - ▶ improvizovaný hudební koncert
 - ▶ performance
 - ▶ výtvarné „objekty“

Pojem díla v hudbě

- ▶ 1537 vydal Nicolaus Listenius traktát *Musica*
 - ▶ opus perfectum et absolutum (dokonalé, uzavřené dílo)
 - ▶ písemná fixace skladatelem (notové písmo)
 - ▶ přetrvává po smrti skladatele

UZAVŘENOST – FIXACE - TRVÁNÍ

Charakteristiky uměleckého díla

- ▶ Individuální, ve **své struktuře neopakovatelný** objekt.
- ▶ Výsledkem činnosti, **individuální práce tvůrce** – tvorba.
- ▶ Dílo **osobní výpovědí** tvůrce.
- ▶ Umělecký tvar se **vztahuje k druhovým normám** (drama, román, symfonie)
- ▶ Dílo **uzavřeným celkem** (začátek a konec v časových uměních, rám obrazu).
- ▶ **Integrovaný celek**
- ▶ Informace určená **pro recepci**.
- ▶ Nutnost **písemné či hmotné fixace**, jež je východiskem recepce či interpretace a recepce.

(Lissa, Zofia: Nové studie z hudební estetiky, 1982)

Co je součástí uměleckého díla?

Historická proměnlivost hranic díla

- ▶ Přítomnost autora v díle...?
- ▶ Přítomnost recipienta v díle...?
- ▶ Přítomnost idejí v díle...?
- ▶ Přítomnost světa v díle...?

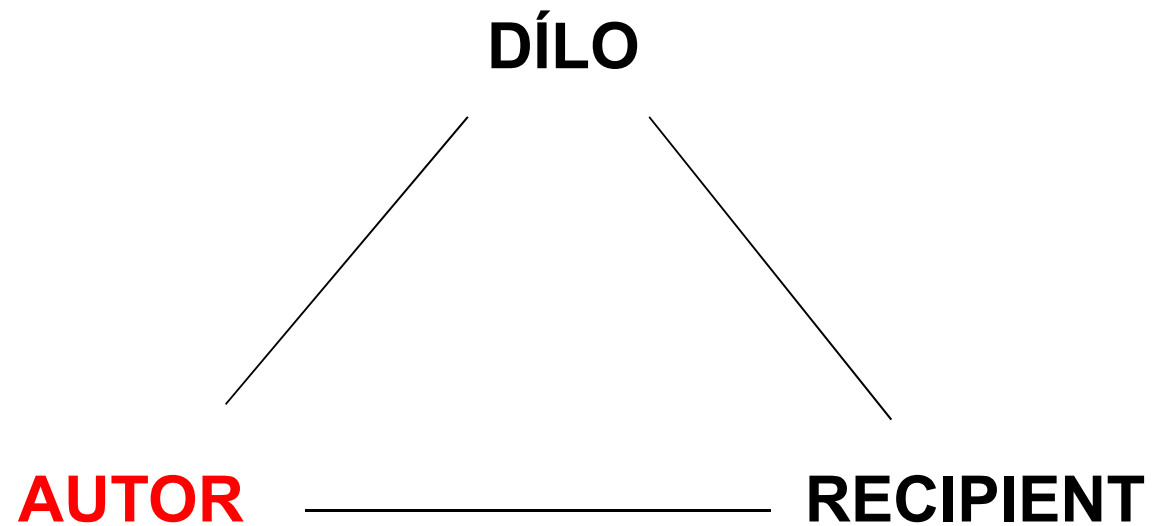
O čem je hudba?

- ▶ Afektivní teorie
- ▶ Sturm und Drang – emocionálnita
- ▶ Romantismus – hudba a absolutno
- ▶ Hudební formalismus – hudba jako znějící pohybové formy (Eduard Hanslick: O hudební krásnu, 1854).
- ▶ Expresionismus – výraz
- ▶ Dodekafonie

Autor

Přístupy k problému

Přítomnost autora v díle

- ▶ 2. pol. 19. století
- ▶ Hypolite Taine
 - ▶ Teorie 3 faktorů
 - ▶ Rasa, prostředí a doba
- ▶ Biografismus
- ▶ Studium pramenů

Fenomenologický přístup

Fenomenologický přístup

- ▶ Roman Ingarden: *Umělecké dílo literární* (1931)
- ▶ Roman Ingarden: *O poznávání literárního díla* (1937)

- ▶ Důsledné rozlišení mezi:
 - ▶ strukturou díla
 - ▶ reakcemi vnímatele

- ▶ Ze struktury díla vylučuje:
 - ▶ autora, jeho prožitky a psychické stavy
 - ▶ prožitky, psychické stavy čtenáře
 - ▶ sféru předmětů a skutečností, které tvořily předobraz předmětů a skutečností v díle

Artefakt a estetický objekt

▶ Umělecké dílo

- ▶ Artefakt – hmotné dílo

a / →

- ▶ Estetický objekt – vzniká ve vědomí vnímatele (nehmotný)

▶ **Nedourčenost** uměleckého díla (R. Ingarden)

- ▶ během aktu recepce dochází ke **konkretizaci** díla recipientem
- ▶ struktura díla je „nedourčená“, obsahuje „bílá místa“

▶ „Estetický objekt“

- ▶ Kant
- ▶ Mukařovský
- ▶ Ingarden

Vrstvy uměleckého díla literárního

- ▶ R. Ingarden pro literární dílo rozlišuje:
 - ▶ vrstvu zvukové podoby slov
 - ▶ vrstvu významových celků
 - ▶ vrstvu znázorněných předmětů
 - ▶ vrstvu schematických aspektů (...nedourčenost...)

- ▶ Zdůrazňuje jejich polyfonní vztahy mezi vrstvami

Vrstvy uměleckého díla literárního

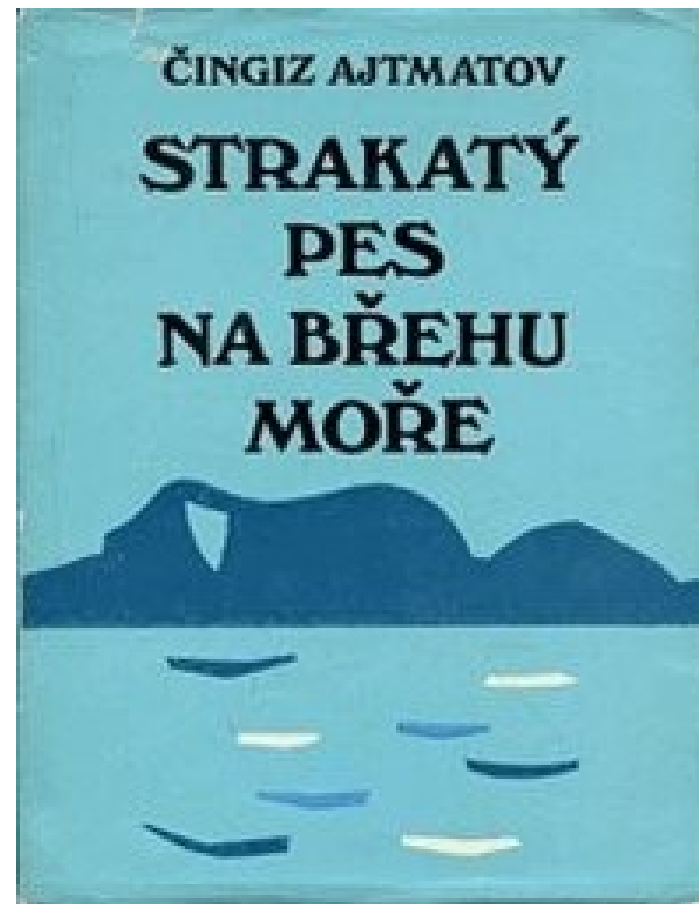
*Ne, tady není třeba
zacpávat si uši alpským vodopádem.
Zde jenom ticho
listuje ve sbírce stínových kreseb
málokdy rušeno, aby vyhlédlo a pozorovalo
kloboučky deště pod okapem dur akordu ...
Krom ticha jsou tu ještě dva.
Aby se dočkal, přízrak musí jít sám k sobě.
Ale génus je ustavičná přítomnost ...*

Vrstvy uměleckého díla

- ▶ Květoslav Chvatík: *Strukturální estetika* (1994, 2001)
- ▶ 3 vrstvy díla:
 - ▶ předmětná (materiální/znaky)
 - ▶ významová
 - ▶ vrstva smyslu – odkazuje mimo dílo ke kulturnímu a ideologickému kontextu

Otevření dílo

Problematika otevřenosti uměleckého díla

- ▶ Umberto Eco: Opera aperta (1962)
 - ▶ uzavřené dílo – středověké alegorie
 - ▶ symbolika fixována institucionálně
 - ▶ autorita pravidel čtení
 - ▶ proměna – až symbolismus 2. pol. 19. století
 - ▶ moderní umění

Otevřenost díla

- ▶ Otevřenost jako neurčitost komunikace
 - ▶ „estetická“ otevřenost
 - ▶ Explicitní otevřenost
 - ▶ Neomezená, ale ne libovolná interpretace
 - ▶ Empirický x modelový autor
 - ▶ Empirický x modelový čtenář

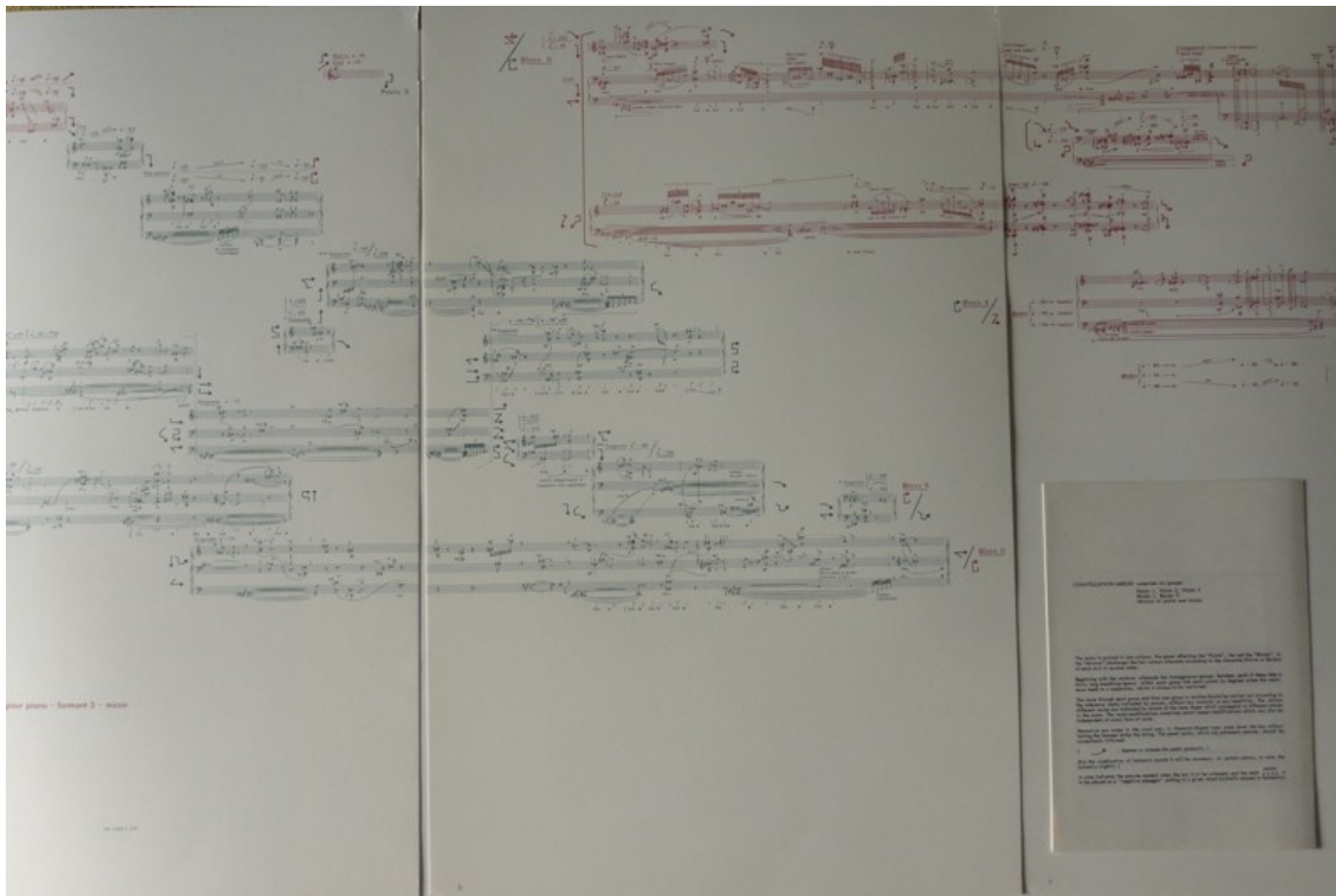
Joyce: Finnegans Wake / část: Anna Livia Plurabella

A ty jejich purpurové skvrny! Rozplývala se k němu se splavu se všemi něžnými koncovkami, pudr jí prášil kolem nosu: *Bum-brlíčku, boběčku! Kuřátko moje, neumírej!* A víš, co pak začala pípat hláskem konipáskem? To bys jakživa neuhodla. Tak pověz, pověz. *Jenom ty mně má panenka a Já miloval tě jako anděla.* Dělalala, že je celý Hr–Hr do klokotavých písniček tam s druhé strany : *O doňo Krávo, kdo jednou dančit tě zřel;* a tak dálejc dunajec a tak pořád poprad in voce sonora a Strejda Marzout dole ve svém pískovém plášti, celý umrzenělý, hluchý jako pažer, blbec. Ale di! Ubohý hlušec, chudák stará! Děláš si ze mne jen blázny! Anna Liv? Jako že Půch je můj svědek. A cožpak nevstala v svých toskách a stůj a lež jdi a běž ne-

Náhoda v hudbě

- ▶ aleatorika – typ hudební kompozice využívající prvku náhody, americký skladatel John Cage (1912-1992) užíval označení „indeterminacy“
- ▶ Karlheinz Stockhausen (1928-2007) – německý skladatel, klíčová osobnost tzv. seriální hudby
 - ▶ *Klavierstück XI* (Klavírní kus č. 11) z roku 1956 – segmenty hrány v náhodném pořadí
- ▶ Pierre Boulez (1925) – francouzský skladatel
 - ▶ *Klavírní sonáta č.3*

„Stará hudba“

L'Orfeo

Claudio Monteverdi

Piano reduction / Klavierauszug: Rinaldo Alessandrini

Toccatà

che si sona avanti il levar da la tela tre volte con tutti li stromenti, & si fa un Tuono piú alto volendo sonar le trombe con le sordine.*)

The image displays a piano reduction of the Toccata from Claudio Monteverdi's opera L'Orfeo. The score is written for piano and is divided into three systems of music. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system begins with a treble clef staff containing a series of eighth-note patterns, followed by a bass clef staff with a series of chords. The second system continues the treble clef staff with more eighth-note patterns and the bass clef staff with chords. The third system concludes the piece with a final treble clef staff and a bass clef staff. The score is set in a common time signature (C) and features a variety of rhythmic patterns and chordal structures.

Raymond Queneau: Sto tisíc milionu básní

